

Het imagoprobleem van het hedendaagse feminisme

Saraswati Matthieu

Licentiaat Vergelijkende Cultuurwetenschappen
saraswati@telenet.be

"Het feminisme heeft een imagoprobleem. Kijk, ik merk dat de jongere generatie meisjes een heel groot probleem heeft met het feminisme. Zij weten niet meer zo goed waar dat voor staat en het feminisme krijgt van hen niet het krediet dat het verdient (...) Het gaat puur om perceptie. Het feminisme heeft volgens mij dermate een imagoprobleem, dat dit niet zo maar eventjes gemakkelijk op te lossen valt." Aldus Katja Van Putten, communicatiedeskundige van het bureau Fé, in een interview met Uitgelezen in 2003.

Het bovenstaande citaat laat vermoeden dat het hedendaagse feminisme met een groot imagoprobleem zit. De perceptie is dat de term verbrand is, dat de inhoud ervan niet langer actueel zou zijn en vooral: dat jongeren er zich niet langer mee wensen te identificeren. Deze visie op feminisme werd de laatste paar jaar zo vaak herhaald en gepubliceerd dat het een soort 'self fulfilling prophecy' is geworden. Het negatieve en 'foute' imago van feminisme als een verzameling van mannenhaatsters, ballenbreeksters, 'oerfeministen' met een afkeer van blote lijven, van vrouwelijkheid, van décolletés en van hoge hakken, van bh-verbrandende en lesbische vrouwen in tuinbroeken, is zo vaak gereproduceerd dat het gemeengoed is geworden, cultureel erfgoed. Als dit het beeld is wat door de publieke opinie wordt vereenzelvigd met het feminisme en de vrouwenbeweging, dan is het logisch dat jonge vrouwen vandaag er zich liever ver vandaan houden. Mijn onderzoek is begonnen vanuit de vraag waarom dit het geval is: waarom de jongeren van mijn generatie zich schijnbaar niet meer met het feminisme wensen te identificeren, en ook de vraag of het feminisme nog wel leeft en zo ja, onder welke vorm. Ik ben daarom op zoek gegaan naar de wortels van dit geopperde 'imagoprobleem' van het feminisme.

Heterogeniteit

Het feminisme is altijd een 'work in progress' geweest, zonder doctrines of voorschriften, dynamisch en voortdurend in verandering. Deze bewuste heterogeniteit en losstaande definitie van identiteit leidde vooral vanaf de jaren '70 tot verhitte discussies en interne disputen over wat feminisme is. Verschillende stromingen zoals liberaal, sociaal, radicaal, lesbisch en gekleurd feminisme bestaan naast en door elkaar en claimen allen het feministische etiket. Deze 'eigendomsdiscussie' loopt nog steeds en heeft er ook voor gezorgd dat er weinig controle is over het publieke imago van feminisme. Conflicterende statements van verschillende feministen geven een verwarrend beeld van de beweging en bemoeilijken misschien ook de identificatie ermee, omdat men niet precies kan definiëren waar de beweging nu eigenlijk voor staat. De interne discussies en de heterogeniteit van het feminisme zorgen voor dynamiek en vernieuwing, maar betekenen ook dat het publiek, noch het feminisme zelf, veel vat hebben op de identiteit van het feminisme. Het bestaan van extremere delen in de beweging, die evenveel recht hebben op het feministische etiket als de meer gematigde, maken de afschildering van de gehele beweging als extreem en onaantrekkelijk mogelijk. Zo bezorgen de radicale feministen het feminisme het imago van woedende kenus en lelijke antivrouwelijke activisten. Hun 'politics of appearance', als verzet tegen zowel de consumptiemaatschappij als de traditionele invulling van 'vrouwelijkheid', zal ervoor zorgen dat het imago van feministen zo onaantrekkelijk is dat vele vrouwen zullen weigeren zich ermee te identificeren. Met het radicale feminisme ontstaat ook het imago van het feminisme als aseksueel en puriteins.

Backlash

Vanaf de jaren '80 klagen een aantal feministen, waaronder journaliste Susan Faludi, de terugslag tegen het feminisme aan in de media, de politiek en het publieke domein. De verworvenheden van het feminisme worden bestreden, het imago van de beweging wordt beklad. De onvoltooidheid van het emancipatieproces heeft ervoor gezorgd dat vrouwen met een hele hoop nieuwe problemen werden geconfronteerd na de overwinningen van de tweede golf, zoals de combinatie van arbeid en gezin. De gevolgen hiervan werden op het conto van het feminisme gezet en de 'prijs van de emancipatie' genoemd. Dit negatieve imago zorgt ervoor dat een aantal feministen op zoek gaat naar de oorzaken ervan en de eventuele oplossingen ervoor. Tijdens de jaren '90 staan een aantal jonge feministen op die samen de zelfverklaarde 'derde golf' vertegenwoordigen. Ze leveren kritiek op alles wat volgens hen fout is gegaan tijdens de tweede golf en zetten zich sterk af tegen het op dat moment heersend imago van het feminisme. Ze bekritisieren de doctrines die volgens hen heersen, onderzoeken waarom zoveel jonge vrouwen zich niet meer met de beweging identificeren en klagen vooral ook aan dat er geen ruimte voor intern debat en kritiek wordt gemaakt door de oudere feministen van de tweede golf, die het allemaal al eens hebben gezien.

Onder deze kritische feministen vinden we onder andere Naomi Wolf met haar 'krachtfeminisme', Camille Paglia en haar strijd tegen het feministische puritanisme, Katie Roiphe die zich tegen de Amerikaanse 'date-rape' hetze uitspreekt en Christina Sommers die de verovering van de academische wereld door de 'genderfeministen' hekelt. De 'tweedegolfers' reageren vaak verkrampd op de kritiek van de volgende generatie, uit angst voor verdeeldheid in een tijd van terugslag tegen de eerdere verworvenheden van de vrouwenbeweging. De nieuwe generatie feministen werd als anti-feministisch gezien, men sprak zelfs van 'moedermoord' door deze 'ondankbare' jonge vrouwen. Nochtans, deze derde golf vertegenwoordigers plaatste zichzelf wel binnen de beweging en bleef zichzelf ook overtuigd feministe noemen, ondanks het foute imago en de bestaande vijandigheid tegenover feminisme.

Er is ook sprake van een backlash tegen het feminisme door vrouwen, een fenomeen dat door Susan Faludi het internaliseren van de backlash genoemd wordt. Voorbeelden hiervan zijn onder andere Malou Van Hintum, die met het lanceren van de term 'macha' het krachtfeminisme van Wolf nog eens dunnetjes overdoet, Erika Raven die alle feministen als krengen bestempelt en Katja Kullman die beweert dat de 'Ally-generatie' vandaag de dag geen nood meer heeft aan feminisme. Deze niet-feministische vrouwelijke criticasters van het feminisme nemen in hun kritiek alle bestaande clichés en karikaturen die de pers en de publieke opinie frequenteren zomaar over, zonder te checken of het beeld van het feminisme dat zij hebben wel strookt met de werkelijkheid. Op die manier propageren ze verder het negatieve imago van het feminisme.

Postfeminisme vs derde golf

Zowel het postfeminisme als het derdegolffeminisme kunnen gezien worden als de kritiek van jonge feministen op het feminisme van de tweede golf. Bij het postfeminisme is de scheiding tussen de twee generaties enkel wat duidelijker gesteld en is de kritiek harder geformuleerd.

Het gebruik van de term 'postfeminisme' is voor veel feministen een goedkope truc van de media om het feminisme als voltooid en passé te verklaren en zo de basis waarop het hedendaagse feminisme stoelt, te ondermijnen. Voor hen betekent de toevoeging van 'post' dat de breuk met feminisme totaal is, het feminisme dood verklaard wordt en dit dus de nood aan iets anders impliceert. Daarom aanvaardden veel feministen het bestaan niet van postfeminisme; dit erkennen staat voor hen gelijk aan hun eigen project saboteren. Postfeminisme wordt door hen vereenzelvigd met antifeminisme en op gelijke wijze bevochten door feministen. Postfeminisme kan echter ook worden gezien als een natuurlijke aanpassing aan de postmoderne maatschappij, als een evolutie binnen het

feminisme en niet als de dood ervan. Het is ook een manier voor jonge vrouwen om het etiket 'feministe' nog te kunnen gebruiken, zij het met een eigen invulling ervan. Postfeministen stellen eigenlijk dat het succes van het feminisme en de vrouwenbeweging, in hun strijd naar vrouwelijke emancipatie, tegelijk ook de ondergang ervan is geweest. Er is zoveel gerealiseerd dat het feminisme zichzelf in de ogen van postfeministen zowat overbodig heeft gemaakt.

De 'derdegolffeministen' hebben iets meer eerbied voor het erfgoed en de geschiedenis van het feminisme: er is naast de kritiek op de tweede golf ook sprake van voortzetting en continuïteit. De eigendomsdiscussie over het feminisme zorgt er echter jammer genoeg voor dat tweedegolffeministen de derde golf niet als dusdanig willen erkennen. Zo saboteren ze zelf de interne discussie en zorgen ervoor dat het lijkt alsof feminisme een stille dood aan het sterven is. Ze hebben immers teveel moeite met de kritiek en de vernieuwingen die de derde golf met zich meebrengt. De derde golf bouwt intussen verder op het voornemen van de tweede golf tot inclusie van verschil en tot de heterogeniteit van de beweging. Dat impliceert meer individualiteit in plaats van collectiviteit, meer interne contradicties en meer ruimte voor verschillende en soms conflicterende identiteiten. Vooral het gekleurde feminisme speelt hierin een belangrijke rol, met pioniers als bell hooks en Gloria Anzaldua. Nochtans is het samengaan van een culturele identiteit en feminisme niet altijd even gemakkelijk, het blijkt wel een van de uitdagingen te zijn voor het feminisme vandaag.

De media

De media hebben uiteraard een belangrijke rol te spelen in de creatie van het imago van het feminisme. De constructie van de publieke identiteit van de vrouwenbeweging kan worden opgevat als een wisselwerking tussen de beweging zelf en onder andere de media. De media kunnen echter niet volledig verantwoordelijk worden geacht voor het uiteindelijke publieke imago dat gevormd wordt van een beweging. De media hebben immers geen volledige controle over de uiteindelijke betekenis die het publiek geeft aan de verslaggeving van een gebeurtenis. Veel hangt af van de sociaal-culturele omstandigheden waarin de verslaggeving ontvangen wordt en het heersende referentiekader. De Nederlandse vrouwenbeweging heeft een vaak turbulente haat-liefdeverhouding gehad met de media, zo blijkt uit het onderzoek Van Liesbet Van Zoonen uit 1991. Vooral Dolle Mina heeft veel te danken aan de media-aandacht die werd gegeven aan hun eerste acties in 1970. Vanaf het moment dat de toon van de Nederlandse vrouwenbeweging echter verschoof van ludiek naar serieus waren ze deze goodwill snel kwijt. Onder andere de opdeling die de pers maakt tussen 'feminisme' als extreem en radicaal en 'emancipatie' als meer wenselijk en legitiem toont wederom een koudwatervrees aan ten opzichte van feminisme, maar kan niet enkel op het conto van de pers worden geschreven. Over de relatie tussen de Vlaamse vrouwenbeweging en de pers werd jammer genoeg nog niet veel onderzoek verricht. Door Amerikaanse feministen worden de media vaak de grote boosdoeners genoemd, die verantwoordelijk zijn voor het slechte imago van feministen in de publieke opinie. Onder meer Faludi (1991) en Wolf (1995) beschuldigen de media ervan vrouwen moedwillig van het feminisme te hebben vervreemd door hun karikaturale weergave van de beweging en de polariserende manier waarop interne discussies of conflicten werden gerapporteerd aan het grote publiek. Het is dan ook de Amerikaanse pers die het feminisme verkeerdelijk opzadelde met het imago van 'bh-verbrandsters'.

De media worden ook vaak als graadmeter gehanteerd voor de activiteit van sociale bewegingen. Het feit dat het feminisme en de vrouwenbeweging beduidend minder pers krijgen vandaag dan tijdens het begin van de tweede golf, verleidt sommige mensen ertoe daaruit te concluderen dat de vrouwenbeweging als sociale beweging niet langer bestaat. Het is natuurlijk wel logisch dat een verminderde zichtbaarheid in de publieke opinie niet helpt om het beeld van een actieve en dynamische beweging hoog te houden. Die verminderde zichtbaarheid heeft echter meer te maken met het feit dat men met een

verouderd beeld zit van wat de vrouwenbeweging precies is, dan met een gebrek aan feministische initiatieven of activisme.

Jonge vrouwen en feminisme

Een van de grote discussies over het feminisme in de 21ste eeuw bestaat uit de vraag waarom jonge vrouwen zich niet langer aangesproken voelen door het feminisme en de vrouwenbeweging. Er wordt gesproken over het bestaan van een generatiekloof en een groot communicatieprobleem bij zowel de feministen als de jonge vrouwen, waar ze elkaar de schuld van geven. Beiden schilderen een zeer stereotiep en beperkend beeld af van elkaar, wat de kloof en het onbegrip alleen maar vergroot. Het feminisme is ook slachtoffer geworden van het eigen succes. De inhoud van de feministische strijd, gelijke rechten voor mannen en vrouwen en emancipatie, is wel degelijk doorgedrongen tot de publieke opinie. De volgende generatie is opgegroeid in een wereld waarin een hele hoop feministische verwezenlijkingen gemeengoed is geworden en dus 'normaal' wordt bevonden. Alleen weigeren vele jongeren om, naast een erkenning van de inhoud, ook het feministische etiket op te kleven. Het feminisme krijgt jammer genoeg niet altijd het krediet dat het verdient voor zijn verwezenlijkingen.

Jongeren worden de dag van vandaag vaak allemaal in dezelfde pot gegooid van het liberalisme, individualisme en egoïsme dat, toegegeven, wel degelijk rondwaart in onze neoliberale consumptiemaatschappij. Er is echter een evenwicht op te merken tussen de uitwassen van onze liberale maatschappij en het idealisme en utopisme dat bij sommige jongeren nog steeds leeft om de wereld een eerlijkere en aangename plaats te maken. Daarbij staan de liberale kapitalistische 'girls' tegenover de anarchistische antikapitalistische 'DIY-generatie'. In de 'DIY-cultuur' leven de idealen van de mei'68-ers verder, zij het onder een andere vorm en in een andere organisatorische structuur. Door haar opname in deze DIY-cultuur heeft het feminisme zich wel degelijk aangepast aan de nieuwe (postmoderne) maatschappij en heeft er voor gezorgd dat jongeren vandaag nog steeds bezig zijn met 'gender' en 'emancipatie'. Alleen heeft deze aanpassing van de traditionele vrouwenbeweging naar het 'DIY-feminisme' deels tot gevolg gehad dat de zichtbaarheid van het feministische engagement fel is verminderd. Met andere woorden: de vernieuwing en het dynamisme van het feministische verhaal tot de DIY-cultuur heeft er tegelijk voor gezorgd dat het feminisme door de pers en de publieke opinie dood is verklaard. Dat is uiteraard jammer, zeker voor de feministen van de tweede golf die deze evolutie nog niet hebben opgemerkt en moedeloos concluderen dat hun erfenis verloren is gegaan. Maar uiteindelijk blijkt die erfenis bij een deel van de jongeren van deze generatie nog wel degelijk springlevend te zijn. En dat is uiteindelijk het voornaamste.

Beperkte literatuurlijst

Anzaldua, Gloria

1999 [1987] *Borderlands/La frontera*. San Fransisco: Aunt Lute books.

Cels, Sanderijn

1999 *Grrls!: jonge vrouwen in de jaren negentig*. Amsterdam: Prometheus.

Faludi, Susan

1991 *Backlash: the undeclared war against women*. London: Chatto & Windus.

hooks, bell

1981 *Ain't I a woman: black women and feminism*. Boston: South End Press.

1990 *Yearning: race, gender and cultural politics*. Boston: South End Press.

Kullman, Katja

2003 *De Ally generatie: waarom het tegenwoordig zo ingewikkeld is om vrouw te zijn*. Rijswijk: Elmar.

Paglia, Camille

1992 *Sex, art and American culture*. Harmondsworth: Penguin books.

1992 *Het seksuele masker*. Amsterdam: Prometheus.

1995 *Vamps en tramps*. Amsterdam: Prometheus.

Raven, Erika

2004 *Het Kreng: een subjectieve kijk op de moderne carrièrevrouw*. Antwerpen: The House of Books.

Roiphe, Katie

1994 *Geef ons de nacht terug!* Amsterdam/Antwerpen: Contact.

Sommers, Christina

1994 *Who stole feminism?* New York: Simon & Schutser.

Van Hintum, Malou

1994 *Macha!Macha!: een afrekening met het klaagfeminisme*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Van Zoonen, Liesbet

1991 *Moeten strijdende vrouwen zo grof zijn?* Amsterdam: Uitgeverij SUA.

Wolf, Naomi

1991 *The beauty myth: how images of beauty are used against women*. New York: Morrow.

1995 *Aan de slag: een aanzet tot de derde feministische golf*. Amsterdam: Forum.